

รายงานผลงานเรื่องเต็มการทดลองที่สิ้นสุด

---

1. ชุดโครงการวิจัย : แผนงานวิจัยและพัฒนาผลกระทบจากการใช้กฎหมาย
ของกรมวิชาการเกษตร
2. โครงการวิจัย : ศึกษาผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช
กิจกรรม : ผลกระทบของกฎหมายต่อการอนุรักษ์ คัดครอง และการใช้
ประโยชน์พันธุ์พืชใหม่และพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น
3. ชื่อการทดลอง (ภาษาไทย) : ผลกระทบของกฎหมายต่อแนวทางปฏิบัติ
ในการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น
ชื่อการทดลอง (ภาษาอังกฤษ) : Study on the Impacts of regulatory enforcement
of Local Domestic Plant Varieties
4. คณะผู้ดำเนินงาน
หัวหน้าการทดลอง : นายปาน ปานขาว สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช
ผู้ร่วมงาน : นายสุรไกร สังขสุบรรณ^{2/}
นางสาววาสนา มั่งคั่ง^{1/}
นางเบญจวรรณ จำรูญพงษ์^{1/}
นายภาณุวัฒน์ โปดนิม^{3/}

5. บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง ผลผลกระทบของกฎหมายต่อแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เป็นการศึกษาเพื่อ วิเคราะห์ เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียของการดำเนินงานบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ที่มีผลกระทบต่อนักปรับปรุงพันธุ์พืช เกษตรกร และผู้มีส่วนได้-เสียอื่นๆ ศึกษา ผลกระทบของการบังคับใช้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการออกกฎหมายลำดับรอง ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ให้สามารถปฏิบัติและใช้บังคับได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนากฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของไทย และเป็นการเตรียมความพร้อมหากต้องมีการปรับตัว และเตรียมจัดทำ

มาตรการเพื่อเยียวยาหรือรองรับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย ด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น โดยได้ศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อตกลงทางการค้าเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs Agreement) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กฎกระทรวง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนชุมชนและหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น หนังสือและเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วกร่างแบบสอบถามการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช หรือระดมความคิดเห็นทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่าง โดยการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้ววิเคราะห์ เพื่อประเมินข้อมูลผลกระทบที่กฎหมายด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นต่อการอนุรักษ์ คุ้มครอง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากชุมชน 5 ชุมชน แล้ว นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิจัย มาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง พบว่า การขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นเป็นไปได้ยาก เพราะว่า สาเหตุแรกชุมชนยังไม่เข้าใจกฎหมายเนื่องมาจากสถานที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่เข้าถึงข้อมูลได้จำกัด ชุมชนจึงไม่มีขบวนการการบริหารจัดการนวัตกรรมของตนให้สอดคล้องกับข้อกำหนด สาเหตุที่สอง การบังคับใช้กฎหมายมีข้อจำกัด มีสองแนวคิด แนวคิดที่หนึ่งความหมายของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เป็นการกำหนดสมาชิกที่แคบยากแก่การพบพันธุ์พืชดังกล่าว แนวคิดที่สองการขึ้นทะเบียนชุมชนยากเพราะว่า กำหนดคุณสมบัติของชุมชนต้องมีพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นเป็นองค์ประกอบ จึงยังไม่มีกรขึ้นทะเบียนชุมชน ซึ่งจากการศึกษา ได้ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาจากผลกระทบดังกล่าว ได้สองแนวทาง แนวทางที่หนึ่งไม่ต้องแก้ไขกฎหมาย เน้นการใช้เวลา การให้ความรู้ และความเข้าใจแก่ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง แนวทางที่สองกำหนดแนวทางแก้ไขกฎหมายไว้ 2 แนวทาง คือ แนวทาง 1) แก้ไขคำนิยามของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เป็น “พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น” 2) แก้ไขให้การขึ้นทะเบียนชุมชนได้ง่ายขึ้น โดยแก้ไขคุณสมบัติของชุมชนที่ยื่นขอขึ้นทะเบียนไม่ต้องผูกติดกับพืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น แต่คงคุณสมบัติความเป็นชุมชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอยู่ หากชุมชนดังกล่าว มีกิจกรรมร่วมกันอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชที่ไม่ปรากฏในท้องถิ่น ก็สามารถดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นได้ ในภายหลัง

---

^{1/} สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร 50 พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0 2940 7214

^{2/} สำนักผู้เชี่ยวชาญ กรมวิชาการเกษตร 50 พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0 2940 5472

^{3/} สำนักงานเลขานุการกรม กรมวิชาการเกษตร 50 พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0 2940 7452

6. คำนำ

พันธกรณีที่ประเทศไทยมีต่อองค์การการค้าโลก ภายใต้ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Right) หรือความตกลง TRIPs ที่ได้กำหนดให้ประเทศภาคีองค์การการค้าโลกจะต้องให้ความคุ้มครองแก่พันธุ์พืช ไม่ว่าจะโดยระบบกฎหมายสิทธิบัตร หรือระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพ (An Effective *Sui Generis* System) หรือทั้งสองระบบร่วมกัน มีผลทำให้ประเทศไทยต้องตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2542 โดยเลือกระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพเป็นระบบกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของประเทศไทย 2 ระบบกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของประเทศไทย เป็นระบบกฎหมายที่นำระบบการคุ้มครองพันธุ์พืช 2 ระบบมารวมไว้ด้วยกัน คือ ระบบการคุ้มครองพันธุ์พืช ที่มีการคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช (Plant Breeders' Right) และระบบการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชอย่างยั่งยืน โดยระบบการคุ้มครองพันธุ์พืช ทั้ง 2 ระบบมีที่มาจากกฎหมายระหว่างประเทศ 2 ฉบับ ดังนี้ 1) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Convention for Protection of New Varieties of Plants หรือ UPOV) วัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้ คือ ประเทศสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองแก่พันธุ์พืชใหม่ด้วยการให้สิทธิเด็ดขาดแก่นักปรับปรุงพันธุ์ โดยมีเหตุผล คือ เพื่อให้โอกาสแก่นักปรับปรุงพันธุ์ในการที่จะได้ค่าตอบแทนจากการลงทุนในการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักปรับปรุงพันธุ์พืชในการพัฒนาพันธุ์พืชใหม่และเพื่อเป็นการรับรู้ถึงสิทธิในทางศีลธรรมของนักปรับปรุงพันธุ์ที่ได้ใช้ความวิริยะอุตสาหะในการปรับปรุงพันธุ์พืชขึ้นมาใหม่ 2) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) หรือ CBD วัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญานี้ คือ เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ให้มีการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนและให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ข้อตกลงนี้ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ โดยวางหลักการเรื่องการนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์ขึ้นมาใหม่ และยกเลิกแนวปฏิบัติเดิมที่ว่าทรัพยากรชีวภาพเป็นสมบัติของมวลมนุษยชาติ ซึ่งแนวคิดใหม่ที่อนุสัญญา จัดทำ คือ การให้ทรัพยากรชีวภาพเป็นสมบัติของประเทศ ดังนั้น การนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์จึงขึ้นอยู่กับกฎระเบียบภายในประเทศนั้นๆ นอกจากนั้นอนุสัญญาฯ ยังได้วางหลักการเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ หลักการนี้มีอยู่ 3 ประการ คือ

1) การให้ประเทศเจ้าของทรัพยากรชีวภาพนั้นได้รับความยินยอมที่ได้แจ้งล่วงหน้าจากผู้ที่ต้องการใช้ทรัพยากรชีวภาพ (Prior Informed Consent หรือ PIC)

2) การเจรจาตกลงเงื่อนไขการนำทรัพยากรชีวภาพไปใช้ประโยชน์ระหว่างผู้จัดหาทรัพยากรชีวภาพกับผู้ที่ต้องการใช้ทรัพยากรชีวภาพ (Mutually Agreed Terms หรือ MAT)

3) หนึ่งในเงื่อนไขการเจรจาตกลง คือ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพนั้น (Benefit Sharing)

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ได้นำหลักการของอนุสัญญาระหว่างประเทศทั้งสองฉบับมารวมกันโดยระบุไว้ ดังนี้

1. การคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์ ได้มีการระบุไว้ใน มาตรา 33 ผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชใหม่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการผลิต ขาย หรือจำหน่ายด้วยประการใด นำเข้ามาในราชอาณาจักร ส่งออกนอกราชอาณาจักร หรือมีไว้เพื่อกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าว ซึ่งส่วนขยายพันธุ์ของพันธุ์พืชใหม่ ฯลฯ

2. การคุ้มครองสิทธิของชุมชน ได้มีการระบุไว้ใน มาตรา 47 เมื่อได้มีการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นของชุมชนใดแล้ว ให้ชุมชนนั้นมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการปรับปรุงพันธุ์ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย ผลิต ขาย ส่งออกนอกราชอาณาจักร หรือจำหน่ายด้วยประการใดซึ่งส่วนขยายพันธุ์ของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ฯลฯ และ มาตรา 48 ผู้ใดเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลองหรือวิจัย เพื่อประโยชน์ในทางการค้าจะต้องทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้น ฯลฯ

ระบบการคุ้มครองสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืชและระบบการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ถือได้ว่าเป็นแนวคิดและวิธีการที่ค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันการศึกษาเรื่องกฎหมายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทยยังมีอยู่ในวงจำกัด และรายงานและผลงานวิจัยการศึกษาศาสนภาพและผลกระทบจากการใช้กฎระเบียบเรื่องการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ในประเทศไทยยังมีอยู่น้อยมาก ทำให้ข้อมูลเรื่องการบังคับใช้กฎระเบียบเรื่องดังกล่าวที่มีอยู่ในประเทศไทยนั้นยังไม่ชัดเจน นอกจากนี้ ระบบดังกล่าวยังขัดกับแนวความคิดหรือวิถีชีวิตของเกษตรกรหรือสังคมไทยในหลายประการ ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช ด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาครัฐและชุมชน จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาการบริหารจัดการด้านกฎระเบียบและการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนากฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชให้เป็นเครื่องมือที่สำคัญ มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้และมีแนวทางปฏิบัติที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยต่อไป

7. วิธีดำเนินการ

วิธีการ

1. ศึกษาวิเคราะห์ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อตกลงทางการค้าเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs Agreement) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กฎกระทรวง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนชุมชน และหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น หนังสือและเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ยกร่าง แบบสอบถามการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช โดยการประชุมหารือระดมความคิดเห็น ทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่าง ประเมินผล ปรับปรุง แก้ไข

3. จัดส่งแบบสอบถามให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อประเมินข้อมูลผลกระทบที่กฎหมายด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นมีต่อการอนุรักษ์ คุ้มครอง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช จากแบบสอบถามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก

5. จัดประชุม/สัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิจัย เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

6. สรุปผลและรายงานผลการศึกษา

ระยะเวลาทำการทดสอบ เริ่มต้น ตุลาคม 2553 และ สิ้นสุด กันยายน 2555
สถานที่ทำการทดลอง สำนักผู้เชี่ยวชาญ กรมวิชาการเกษตร ลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
กลุ่มนิติการและสิทธิประโยชน์ สำนักงานเลขานุการกรมกรมวิชาการเกษตร
หน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน/บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมือง
เฉพาะถิ่น

8. ผลการทดลองและวิจารณ์

1. ศึกษาวิเคราะห์ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อตกลงทางการค้าเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs Agreement) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กฎกระทรวง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนชุมชน และหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น หนังสือและเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1) ข้อตกลงทางการค้าเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs Agreement)

กรณีของพันธุ์พืช ความตกลงทริปส์กำหนดเป็นพันธกรณีว่าประเทศสมาชิก ขององค์การการค้าโลก จะต้องให้การคุ้มครองโดยให้เป็นการยุติกันแต่ละประเทศว่า จะคุ้มครองพันธุ์พืชภายใต้ระบบกฎหมายใด ระหว่างกฎหมายสิทธิบัตร (patents) กฎหมายหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพ (an effective sui generis system) หรือจะคุ้มครองภายใต้กฎหมายทั้งสองลักษณะก็ได้ (any combination thereof) (จักกฤษณ์, 2544)

2) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD)

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ มีข้อกำหนดเพื่อการส่งเสริมการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามมาตรา 8 (เจ) กำหนดให้ภาคีต้องเคารพ ส่งเสริม รักษาและดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญา นวัตกรรม ตลอดจนจารีตประเพณีของชุมชนพื้นเมืองหรือชุมชนท้องถิ่น ที่ปรากฏในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดตามประเพณี ซึ่งเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน (Anon, 1992)

3) พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 และ กฎกระทรวง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนชุมชน และหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพันธุ์และพัฒนาพันธุ์เพื่อให้มีพันธุ์พืชใหม่เพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม โดยการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจด้วยการให้สิทธิและความคุ้มครองตามกฎหมาย ตลอดจนเพื่อเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์พันธุ์พืชอย่างยั่งยืน (นิรนาม, 2543)

การคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น นั้น มีคำจำกัดความ ที่เกี่ยวข้อง ตามมาตรา 3 ในพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2542 ได้แก่ "พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น" หมายความว่า พันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในชุมชนใดชุมชนหนึ่งภายในราชอาณาจักรและไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชใหม่ ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามพระราชบัญญัตินี้ "ชุมชน" หมายความว่า กลุ่มของประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง และได้ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ "คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช "พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีประกาศแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ คุณสมบัติของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น คือ พันธุ์พืชที่จะขอจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้ (มาตรา 43) (1) เป็นพันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งภายในราชอาณาจักรเท่านั้น (2) เป็นพันธุ์พืชที่ไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชใหม่ (นิรนาม, 2542)

บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืชที่เข้าลักษณะที่กำหนดไว้ตามมาตรา 43 อาจขอขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยตั้งตัวแทนยื่นคำขอเป็นหนังสือ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ คำขอยกอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้ (มาตรา 44) (1) พันธุ์พืชที่ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนา และวิธีดำเนินการในการอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืชนั้น (2) รายชื่อของผู้เป็นสมาชิกชุมชน (3) สภาพพื้นที่พร้อมทั้งแผนที่สังเขปแสดงเขตพื้นที่ชุมชนและเขตติดต่อ การยื่นคำขอและการพิจารณาอนุมัติขึ้นทะเบียนชุมชนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (นิรนาม, 2542) ซึ่งกฎกระทรวง (เล่ม 123 ตอนที่ 33 ก ราชกิจจานุเบกษา 29 มีนาคม 2549) ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนชุมชน และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พ.ศ. 2549 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 มาตรา 44 และมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 48 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้ หมวด 1 หลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนชุมชน ข้อ 1 บุคคลจะร่วมกันขอขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนได้ ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้ (1) มีสัญชาติไทย (2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ (3) ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันในพื้นที่ดังกล่าวโดยต่อเนื่องมาไม่น้อยกว่า สิบปี และ (4) เป็นผู้ร่วมกันอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่ประสงค์จะจดทะเบียนตาม มาตรา 45 ข้อ 2 การขอขึ้นทะเบียนชุมชน ให้สมาชิกชุมชนตั้งตัวแทนคนหนึ่งยื่นคำขอการแต่งตั้งตัวแทนตามวรรคหนึ่ง ให้ทำเป็นหนังสือ ข้อ 3 การยื่นคำขอขึ้นทะเบียนชุมชน ให้ยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ กรมวิชาการเกษตรหรือสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อส่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่พิจารณาคำขอขึ้นทะเบียนชุมชนตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้แบบที่อธิบดีกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ข้อ 4 เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอขึ้นทะเบียนชุมชนแล้ว ให้ตรวจสอบคำขอเอกสารหลักฐาน และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ ถ้าเห็นว่าเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดไม่ถูกต้องครบถ้วน ให้แจ้งผู้ยื่นคำขอดำเนินการส่งเอกสาร หลักฐานและรายละเอียดเพิ่มเติมให้ถูกต้องครบถ้วน ภายใน

สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งในกรณีที่ยื่นคำขอไม่ดำเนินการยื่นเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือได้ยื่นเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแล้วเห็นว่าเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดยังไม่ถูกต้องครบถ้วน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งไม่รับคำขอ แล้วแจ้งคำสั่งดังกล่าวและแจ้งสิทธิอุทธรณ์ให้แก่ผู้ยื่นคำขอทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันครบกำหนดระยะเวลาให้ยื่นหรือนับแต่วันที่รับเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดเพิ่มเติมแล้วแต่กรณีในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแล้วเห็นว่า เอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดที่ยื่น พร้อมคำขอตามวรรคหนึ่งหรือเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดที่ยื่นเพิ่มเติมภายในระยะเวลาตามวรรคสองถูกต้องครบถ้วนแล้ว ให้ส่งรับคำขอและเสนอคำขอดังกล่าวพร้อมความเห็นเบื้องต้นให้ ผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่พิจารณาโดยเร็วข้อ 5 เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่รับคำขอตามข้อ 4 แล้ว ถ้าเห็นว่าไม่ควรรับขึ้นทะเบียนชุมชนตามคำขอ ให้แจ้งการไม่รับขึ้นทะเบียนชุมชนให้ผู้ยื่นคำขอทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันเสร็จสิ้นการพิจารณา ถ้าเห็นว่าควรรับขึ้นทะเบียนชุมชนตามคำขอ ให้ออกหนังสือสำคัญการขึ้นทะเบียนชุมชนตามแบบ คพ. 4 ท้ายกฎกระทรวงนี้

ตาม มาตรา 45 พันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในท้องที่ใดและชุมชนเป็นผู้อนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืชดังกล่าวแต่ผู้เดียว ให้ชุมชนนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชุมชนนั้นตั้งอยู่ในเขตปกครองให้ดำเนินการยื่นคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นแทนชุมชนดังกล่าวได้ เมื่อได้รับคำร้องจากชุมชนตามวรรคหนึ่ง ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นต่อคณะกรรมการนับแต่วันที่รับเอกสารและข้อมูลที่จำเป็นในการขอจดทะเบียนครบถ้วน ในกรณีที่ชุมชนตามวรรคหนึ่งรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ ให้กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์นั้นมีสิทธิขอจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นแทนชุมชนได้ (นิรนาม, 2542)

มาตรา 46 การขอจดทะเบียน การพิจารณาคำขอจดทะเบียน และการออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง (นิรนาม, 2542) ซึ่งกฎกระทรวง (เล่ม 123 ตอนที่ 33 ก ราชกิจจานุเบกษา 29 มีนาคม 2549) ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนชุมชน และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พ.ศ. 2549 กำหนดเงื่อนไขการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ไว้ในหมวด 2 หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ข้อ 6 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ยื่นคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ กรมวิชาการเกษตร หรือสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อเสนอให้คณะกรรมการพิจารณา ในกรณีที่ชุมชนอยู่ในเขตปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง ชุมชนดังกล่าวจะยื่นคำร้องขอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งก็ได้คำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้แบบที่อธิบดีกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ข้อ 7 คำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นต้องแนบหลักฐาน ดังต่อไปนี้ (1) สำเนาหนังสือสำคัญการขึ้นทะเบียนชุมชน (2) หนังสือแสดงการมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ นั้น แล้วแต่กรณี ดำเนินการจดทะเบียนแทน (3) สำเนาหนังสือสำคัญแสดงการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ (4) เอกสารอื่น

ตามข้ออธิบดีประกาศกำหนด ข้อ 8 เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น แล้วให้ ตรวจสอบคำขอ แหล่งกำเนิด คุณสมบัติของพืชที่จำแนก เอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ให้ถูกต้องครบถ้วน ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ ถ้าเห็นว่าเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดไม่ถูกต้องครบถ้วน ให้แจ้งผู้ยื่นคำขอดำเนินการส่งเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดเพิ่มเติมให้ ถูกต้องครบถ้วนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับแจ้ง ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่ดำเนินการยื่นเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือได้ยื่นเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแล้วเห็นว่าเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดยังไม่ถูกต้องครบถ้วน ให้ พนักงานเจ้าหน้าที่สั่งไม่รับคำขอแล้วแจ้งคำสั่งดังกล่าวและแจ้งสิทธิอุทธรณ์ให้ผู้ยื่นคำขอทราบภายในสิบห้าวัน นับแต่วันครบกำหนดระยะเวลาให้ยื่นหรือนับแต่วันที่รับเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดเพิ่มเติม แล้วแต่ กรณีในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแล้วเห็นว่าเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดที่ยื่นพร้อมคำขอตาม วรรคหนึ่ง หรือเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดที่ยื่นเพิ่มเติมภายในระยะเวลาตามวรรคสองถูกต้องครบถ้วน แล้ว ให้เสนอคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นพร้อมความเห็นเบื้องต้นต่อคณะกรรมการเพื่อ พิจารณาโดยเร็วข้อ ๙ เมื่อคณะกรรมการได้รับคำขอแล้ว ถ้าเห็นว่าไม่ควรรับจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมือง เฉพาะถิ่นตามคำขอ ให้แจ้งการไม่รับจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นให้ผู้ยื่นคำขอทราบ ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันเสร็จสิ้นการพิจารณาในกรณีที่คณะกรรมการเห็นควรรับจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามคำ ขอบให้ประกาศคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ณ กรมวิชาการเกษตร และศาลากลางจังหวัดทุก จังหวัด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำคัดค้านภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ประกาศการยื่นคำคัดค้านให้ ระบุเหตุผล พร้อมทั้งแนบเอกสาร หลักฐาน และรายละเอียดประกอบคำคัดค้าน โดยยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ กรมวิชาการเกษตร หรือสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำคัดค้านตาม วรรคสอง ให้ส่งสำเนาคำคัดค้านไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ผู้ยื่นคำขอจด ทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำคัดค้าน และหากองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ดังกล่าวประสงค์จะโต้แย้งคำคัดค้าน ให้ยื่นคำโต้แย้งภายในเก้าสิบวันนับ แต่วันที่ได้รับสำเนาคำคัดค้านเมื่อครบกำหนดเวลาที่ให้ยื่นคำโต้แย้งตามวรรคสามแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ เสนอคำคัดค้านพร้อมความเห็นประกอบคำคัดค้านต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาโดยเร็ว ข้อ 10 ในกรณีที่ไม่มี คำคัดค้าน ให้คณะกรรมการออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามแบบ คพ. 6 ทำายกฎกระทรวงนี้ ข้อ 11 ในกรณีที่มีคำคัดค้าน และคณะกรรมการเห็นด้วยกับคำคัดค้าน ให้มีคำสั่งไม่รับ จดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นในกรณีที่คณะกรรมการไม่เห็นด้วยกับคำคัดค้าน ให้สั่งรับจดทะเบียน พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น และออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามแบบ คพ. 6

มาตรา 47 เมื่อได้จดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นของชุมชนใดแล้วให้ชุมชนนั้นมีสิทธิ แต่ผู้เดียวในการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย ผลิต ขาย ส่งออก นอกราชอาณาจักร หรือจำหน่าย ด้วยประการใดซึ่งส่วนขยายพันธุ์ของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ทั้งนี้ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม เกษตรกรหรือสหกรณ์ที่ได้รับหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นเป็นผู้ทรงสิทธิใน

พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้นแทนชุมชนดังกล่าว ความในวรรคหนึ่งไม่ใช่บังคับแก่กรณีดังต่อไปนี้ (1) การกระทำเกี่ยวกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่ได้รับความคุ้มครอง โดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นส่วนขยายพันธุ์ (2) การกระทำเกี่ยวกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่ได้รับความคุ้มครองซึ่งกระทำโดยสุจริต (3) การเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์สำหรับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่ได้รับความคุ้มครองโดยเกษตรกรด้วยการใช้ส่วนขยายพันธุ์ที่ตนเองเป็นผู้ผลิต แต่ในกรณีที่รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประกาศให้พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้นเป็นพันธุ์พืชที่ควรส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์ให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์ได้ไม่เกินสามเท่าของปริมาณที่ได้มา (4) การกระทำเกี่ยวกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่ได้รับความคุ้มครองโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า (นิรนาม, 2542)

มาตรา 48 ผู้ใดเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ในทางการค้า จะต้องทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้น ในการอนุญาตให้ผู้ใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง และการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ที่ได้รับหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เป็นผู้ทำนิติกรรมแทนชุมชน ทั้งนี้ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการก่อน (นิรนาม, 2542)

มาตรา 49 ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นให้จัดสรรแก่ผู้ซึ่งอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชนั้นร้อยละยี่สิบ เป็นรายได้ร่วมกันของชุมชนร้อยละหกสิบ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ที่เป็นผู้ทำนิติกรรมร้อยละสิบการแบ่งผลประโยชน์ในระหว่างผู้ซึ่งอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดในกรณีที่มีข้อโต้แย้งใด ๆ เกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด (นิรนาม, 2542)

มาตรา 50 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 31 มาใช้บังคับแก่อายุของหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นโดยอนุโลม อายุของหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามวรรคหนึ่ง อาจขยายเวลาต่อได้คราวละสิบปี หากอธิบดีเห็นว่าพันธุ์พืชนั้นยังประกอบด้วยลักษณะตามมาตรา 43 และชุมชนนั้นยังคงมีคุณสมบัติตามมาตรา 44 และมาตรา 45 การขอขยายอายุสิทธิและการอนุญาตให้ขยายอายุสิทธิให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (นิรนาม, 2542)

มาตรา 51 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 36 และมาตรา 37 มาใช้บังคับกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นโดยอนุโลม (นิรนาม, 2542)

4) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาระการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

1) การแลกเปลี่ยนสายพันธุ์ระหว่างกัน

การแลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันเมล็ดพันธุ์กันระหว่างญาติพี่น้อง ปราชญ์ให้เห็นอยู่ตลอดในช่วงของการเริ่มต้นฤดูกาลเพาะปลูก การแลกเปลี่ยนไม่ได้จำกัดวงอยู่แค่เพียงภายในเครือญาติเท่านั้น การแลกเปลี่ยนภายในชุมชนที่ข้ามเครือญาติ หรือการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน บางกรณีเป็นการแลกเปลี่ยนข้ามชาติพันธุ์เช่น ชาวกะเหรี่ยงบ้านผาผึ้งแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์กับกลุ่มม้ง (วิเชียร, 2547) ชาวขมุ บ้านห้วยจ้อได้แลกเปลี่ยน

พันธุ์ข้าวเจ้าแม่บัว พันธุ์ข้าวเจ้าเมียน เป็นพันธุ์ข้าวที่ขมแลกละเปลี่ยนมาจากข้าวม่วงและเมียนจากหมู่บ้านใกล้เคียง (เสถียร, 2547)

2) การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต

การทำนาในอดีต ของชาวไทยลื้อบ้านปางหัด ดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางพันธุกรรมพืช โดยเฉพาะพันธุ์ข้าวหลากหลายสายพันธุ์ เช่น ข้าวแดงน้ำหมาก ข้าวดอกปูด ข้าวดอกเหมย ข้าวบ่น้ำน้อย ข้าวบ่น้ำหลวง ข้าวกำละวง ผักพื้นบ้าน เช่น ผักจุ่มป่า ผักแว่น เต่า สมุนไพร เช่น กล้วยผมยุง กล้วยเอนยัด กล้วยแห้ว หมู ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบการปลูกพืชในอดีตมีผลต่อการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ปัจจุบันพืชเหล่านี้ลดลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการของระบบการผลิต พืชหลายชนิดหมดไปจากระบบนิเวศดังกล่าว เช่น พันธุ์ข้าวที่ปัจจุบันเหลือเพียงไม่กี่พันธุ์ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ที่มาจากภายนอก จากการส่งเสริมทางการเกษตรของรัฐ (เสถียร, 2547)

3) การคัดเลือกตามธรรมชาติ

ธรรมชาติสิ่งมีชีวิตทุกชนิดมีสัญชาตญาณของการดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด การดิ้นรนต่อสู้จากภัยที่เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติ ความร้อน ความหนาว ความชื้น การแข่งขันภายในชนิด หรือต่างชนิดกัน โดยธรรมชาติจะคัดเลือกให้สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในนิเวศหนึ่งๆ มีชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสมกับสภาวะที่อยู่อย่างมีสมดุล และถูกธรรมชาติคัดเลือกให้คงอยู่และขยายพันธุ์ได้ในสภาพนิเวศธรรมชาติใดก็ตามก็จะมีที่เหมาะสมกับสภาพนิเวศนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง (ชนวน, 2540) การคัดเลือกตามธรรมชาตินั้น หากเกษตรกรนำพันธุ์พืชต่างๆ มาทำการคัดเลือกซ้ำๆ ในสภาพไร่นาของตนเองตามหลักการของการคัดเลือกตามธรรมชาตินั้นจะทำให้เกษตรกรในแต่ละท้องถิ่นมีพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพตามธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน พันธุ์ต่างๆ เหล่านี้ภายหลังคัดเลือกในไร่นาแต่ละคนแล้ว ก็จะเกิดความเหมาะสม สำหรับวิธีการคัดเลือกพันธุ์เช่นนี้เกษตรกรไทยได้ทำการคัดเลือกพันธุ์กันมานานตั้งแต่โบราณหลายชั่วอายุคนจนได้พันธุ์พืชคุณภาพและปริมาณที่เฉพาะท้องถิ่นของแต่ละแห่ง เช่น ข้าวพันธุ์สังหยด พันธุ์ขาวมดรีน พันธุ์เสาไห้ เป็นต้น (ชนวน, 2540)

2. ยกร่าง แบบสอบถามการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช โดยการประชุมหารือระดมความคิดเห็น ทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่าง ประเมินผล ปรับปรุง แก้ไข

ได้ยกร่างแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรพันธุกรรมพืช ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนดังนี้

1) ประเด็นการสอบถามถึงคุณสมบัติของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ดังนี้

ชนิดพืช ที่มาของพืช ลักษณะของพันธุ์พืช การเก็บรักษาพันธุ์ ผู้ที่ปลูกพันธุ์นี้ และสถานที่ปลูก

2) ประเด็นการสอบถามถึงคุณสมบัติของผู้ยื่นขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ดังนี้

ชื่อชุมชน/กลุ่มที่มีการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืช จำนวนสมาชิก ขอบเขต กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช ระยะเวลาที่ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช

3. จัดส่งแบบสอบถามให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ได้นำแบบสอบถามที่ได้ สอบถามผู้แทนชุมชน ผู้ประสานงาน และเกษตรกร ในพื้นที่ ดังนี้

- 1) นายสมชัย อาศัยบุญ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์หอมหรั่งไชยา อยู่บ้านเลขที่ 61/1 ม.1 ต.ทุ่ง อ.ไชยา จ. สุราษฎร์ธานี
- 2) ผู้ประสานงานชุมชนมลาปรี ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 5 บ้านห้วยหยวก ตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสะ จังหวัดน่าน
- 3) ผู้ประสานงานชุมชนบ้านภูฟ้า ตั้งอยู่เลขที่ 113 หมู่ที่ 3 บ้านผาสุก ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
- 4) ผู้ประสานงานชุมชนบ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน
- 5) ผู้ประสานงานกลุ่มอนุรักษ์กาญจนบุรี ตั้งอยู่ที่ บ้านสวนจันทร์รีสอร์ท ซอยท่ามะขาม 20 ต.ท่ามะขาม อ.เมือง จ.กาญจนบุรี

4. ศึกษาวิเคราะห์ เพื่อประเมินข้อมูลผลกระทบที่กฎหมายด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นมีต่อการอนุรักษ์ คุ้มครอง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช จากแบบสอบถามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก

การศึกษาและสัมภาษณ์เชิงลึกจากชุมชนได้ผลดังนี้

- 1) การสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์หอมหรั่งไชยา

จากการศึกษาข้อมูลของการสอบถามเชิงลึก พบว่า นายสมชัย อาศัยบุญ ให้ข้อมูลว่าเป็นผู้ปลูกข้าวพันธุ์หอมหรั่งไชยา เพียงแต่ผู้เดียวในพื้นที่ ต.ทุ่ง อ.ไชยา จ. สุราษฎร์ธานี โดยข้าวดังกล่าวมีลักษณะ ประจำพันธุ์ ได้แก่ การมีขนบนแผ่นใบ มีขนมาก สีของแผ่นใบ เขียว สีของกาบใบ เขียว ปลายใบตั้งตรง (ไม่ชัดเจน) สีของลิ้นใบ ขาว รูปร่างของลิ้นใบ ปลาย 2 แฉก สีของหูใบ ขาว สีของข้อต่อใบขาว สีของปล้อง เหลืองอ่อน สีของยอดเกสรเพศเมียขาว สีของปลายยอดดอกขาว สีกลีบรองดอกขาว หางข้าวไม่มี ความแข็งของลำต้นอ่อนแอมาก มุมใบตรงปานกลาง ลักษณะรวงค่อนข้างแน่น การไผ่พันธุ์งโผล่พื้นมาก ก้านรวง โค้งห้อยลง การแตกกระแฉ่ ระแ่งถี่หรือมาก การแก่ของใบ ค่อนข้างแก่เร็ว การติดเมล็ดติดเมล็ดสมบูรณ์ การร่วงของเมล็ดร่วงน้อย การนวดง่าย สีเปลือกเมล็ด สีเหลืองสาแหรกสีน้ำตาล ซึ่งจากการตรวจสอบข้อมูลลักษณะประจำพันธุ์แล้ว ไม่ปรากฏพันธุ์ข้าวที่มีลักษณะข้างต้นในแหล่งข้อมูลอื่นๆ มาก่อน จากการสอบถามเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลทุ่ง อ. ไชยา จ. สุราษฎร์ธานี แล้วพบว่าไม่มีผู้ใดปลูกข้าวพันธุ์หอมหรั่งไชยา ชื่อกฎหมาย ตามความในมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กล่าวว่า บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วที่ตั้งถิ่นฐาน และสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันโดยต่อเนื่อง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืชที่เป็นพันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งภายในราชอาณาจักรเท่านั้น และเป็นพันธุ์พืชที่ไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชใหม่ จะเห็นได้ว่าข้าวพันธุ์หอมหรั่งไชยาที่มีนายสมชัย อาศัยบุญ เป็นผู้ปลูกแต่ผู้เดียวในพื้นที่ ต.ทุ่ง อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี โดยไม่มีผู้อื่นมีกิจกรรมร่วมปลูกด้วยในขณะนั้น จึงขาดคุณสมบัติเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

2) การสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนมลาบรี (ตองเหลือง)

ชุมชนมลาบรี ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 5 บ้านห้วยหยวก ตำบลแม่ชะเนิง อำเภอเวียงสะ จังหวัดน่าน ชาวไทยชนเผ่ามลาบรี (ตองเหลือง) พอใจที่จะเรียกชื่อเชื้อชาติของตนเองว่า มระบรี มระหรือมรา Mrabri ซึ่งมีความหมายว่าคนที่ใช้ชีวิตอยู่ในป่าหรือคนที่อาศัยอยู่ในป่า สำหรับเหตุผลทั่วไปของการเรียกชื่อชนกลุ่มนี้ว่า ผีตองเหลืองนั้น เนื่องจากชนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมที่เร่ร่อนหรือย้ายถิ่นที่อยู่ไปเรื่อยๆ ไม่เป็นหลักแหล่ง บ้านหรือที่พักจะสร้างเป็นเพิง หลังคามุงด้วยใบตอง ใบปาล์ม ใบก่อ ใบหวาย ใบอ้อป่าหรือใบไม้ที่หาพบในป่า ขณะนั้น เป็นที่อยู่อาศัยในระหว่างที่หาอาหาร แต่เมื่อแหล่งที่อยู่อาศัยนั้นมีอาหารไม่พอเพียงก็จะย้ายไปอยู่ที่อื่น เพื่อหาอาหารต่อไป และเป็นความบังเอิญที่ว่าชาวบ้านในแถบนั้น เคยพบชนกลุ่มนี้ตั้งแต่เริ่มสร้างที่อยู่ และสังเกตว่าเมื่อใบไม้ที่ใช่มุงหลังคาเปลี่ยนสีจากสีเขียว เป็นสีเหลือง พวกเขาจะย้ายหนีไป กอปรกับความเชื่อที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจจนกลายเป็นลักษณะนิสัยของพวกเขาที่เชื่อว่าจะจะเป็นบาปหากพวกเขาได้พบกับคนจากพื้นที่ราบหรือคนแปลกหน้าจากเผ่าอื่นที่ไม่เคยรู้จัก จะทำให้พวกเขาเกิดความไม่ไว้วางใจและความกลัวบาป จึงอพยพหลบหนี หรือหายตัวไปอย่างรวดเร็ว รวากับเป็นผีหายตัวได้ พวกเขาจึงถูกเรียกชื่อว่า ผีตองเหลือง ดังนั้น คำว่า ผี เป็นเพียงอาอัปภินิหารเปรียบเทียบการอพยพย้ายที่อยู่อย่างรวดเร็วด้วยความชำนาญพื้นที่ ปัจจุบัน เรื่องการรักษาโดยการใช้ยาสมุนไพรได้เลือนหายไป ทำให้คนหลายคนไม่รู้จักสมุนไพรที่เคยใช้มาตั้งแต่อดีต ไม่สบายก็ไปอนามัย ไปโรงพยาบาล ใช้ยาแผนปัจจุบัน (นิรนาม , 2555) จากข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวร่วมกับการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่าการเกษตร จึงมีหลายหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับรายงาน (นิรนาม , 2555) มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง ได้สอนวิธีการเพาะกล้วยไม้ การนำกล้วยไม้มาติดกับกิ่งไม้ เพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก โดยให้ชื่อว่า มลาบรี ออร์คิด สวพ 1 นำกล้วยไม้ชนิดต่างๆ ไปให้ปลูกเพื่อการอนุรักษ์ใช้ประโยชน์จากพืชเขตร้อยเอิบกว้างตระกูลกล้วย โดยเก็บเถาที่อายุ 1 ปี ขึ้นไป มาลอกเปลือกออก และนำสีจากเปลือกไม้ที่ขึ้นในธรรมชาติมาย้อมสี ก่อนนำมาถักเป็นย้อมและกระเปาะเพื่อจำหน่ายในศูนย์เรียนรู้ของหมู่บ้าน จากข้อมูลดังกล่าวประกอบการสัมภาษณ์ พบว่า ชุมชนมลาบรีอาจจะมีความสนใจที่จะเป็นชุมชนได้ แต่ยังไม่พบพันธุ์พืชที่มีคุณสมบัติเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

3) การสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านภูฟ้า

ชุมชนบ้านภูฟ้า ตั้งอยู่เลขที่ 113 หมู่ที่ 3 บ้านผาสุก ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ (ข้าวไร่, ข้าวโพด, เลี้ยงวัว, สุกร, ไก่) เพราะพื้นที่เป็นที่ลาดชัน มีพื้นที่ราบเล็กน้อยสลับภูเขา จึงทำการเกษตรได้อย่างเดียว การทำการเกษตรไม่ได้ผลเท่าที่ควรเพราะประชากรในพื้นที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในอาชีพที่ตนทำอยู่ก็ทั้งต้องรอฝนตามฤดูกาล ด้านอุตสาหกรรมครัวเรือนเป็นอาชีพเสริมได้แก่ การจักสานหวาย กลุ่มจักสานหญ้าสามเหลี่ยมบ้านห่างทางหลวง กลุ่มแปรรูปต่างๆ หาของป่า ฯลฯ เป็นต้น พันธุ์พืชพื้นเมืองที่มีการอนุรักษ์ในชุมชน น้ำต้นกนกชนิดหนึ่ง มาถักทอเป็นเครื่องใช้หลายชนิด นำดอกของวัชพืชใบแคบ “หญ้าก้าง หรือหญ้าไม้กวาด” มาทำเป็นไม้กวาด (นิรนาม , 2555) จากข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวร่วมกับการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่า ในพื้นที่นี้อาจจะมีคุณสมบัติ

เรื่องของชุมชน คือ ประกอบด้วยบุคคลที่บรรลุนิติภาวะที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดวัฒนธรรมร่วมกันมา ได้รวม
อนุรักษ์ อนุรักษ์ อนุรักษ์ แต่ขาดคุณสมบัติเรื่องของตัวเองที่คิดว่าหมู่บ้านนั้นจะมีอยู่ในชุมชนอื่นๆ ด้วย

4) การสัมภาษณ์เกษตรกรในชุมชนบ้านห้วยทรายขาว

ชุมชนบ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน เดิม เป็น
ราษฎรบ้านหนองคำ โดยการนำของนายปิม หอมดอกและได้เกิดเหตุการณ์ผู้นำถูกลอบทำร้ายและเสียชีวิต ทำ
ให้ชาวบ้านต้องอพยพมาอาศัยอยู่ที่บ้านห้วยโก๋น อำเภอทุ่งช้าง ปี พ.ศ. 2518 ฐานปฏิบัติการห้วยโก๋นถูก
ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โจมตีจนฐานปฏิบัติการแตก ชาวบ้านจึงอพยพไปอยู่บ้านหลายทุ่ง ตำบลบ่อน อำเภอ
ทุ่งช้าง โดยการนำของนายกำ ใจปิง ปี พ.ศ. 2526 ได้มีการกลับใจและมอบตัวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์
แห่งประเทศไทย ที่ตำบลห้วยโก๋น ชาวบ้านที่อพยพที่บ้านหลายทุ่งก็อพยพกลับมาอยู่ที่บ้านโป่งตม (บริเวณทิศ
เหนือของบ้านห้วยโก๋น) ด้วยบริเวณโป่งตมทุรกันดาร ห่างไกลเส้นทางคมนาคม และไกลโรงพยาบาล ชาวบ้าน
จึงได้ชักชวนกันอพยพอีกครั้ง มาตั้งอยู่บ้าน ณ ริมห้วยทรายขาว และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านเป็น บ้านห้วยทรายขาว
 และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านเป็น บ้านห้วยทรายขาว ซึ่งขณะนั้นได้ขึ้นอยู่กับการปกครองผู้ใหญ่บ้านห้วยโก๋น คือ ผู้ใหญ่
กึ่ง และผู้ใหญ่เส็ง จนถึงปี พ.ศ. 2539 ได้มีการจัดตั้งอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จึงแยกการปกครองมาขึ้นกับการ
ปกครองของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ปี พ.ศ. 2541 บ้านห้วยทรายขาวได้แยกการปกครองจากบ้านห้วยโก๋นเป็น
บ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน และมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน
คนแรก คือ นายโหมง หอมดอก พันธุ์พืชพื้นเมืองที่มีการอนุรักษ์ในชุมชน ข้าวไร่ จำนวน 2 พันธุ์ คือ ข้าวตอและ
ข้าวปี โดยข้าวตอ นั้นปลูกเพื่อให้ได้กินข้าวก่อนเพราะเก็บเกี่ยวได้ก่อน (นิรนาม , 2555) จากข้อมูลพื้นฐาน
ดังกล่าวและการสัมภาษณ์ พบว่า คุณสมบัติการเป็นชุมชนนั้นอาจเป็นไปได้ แต่อาจจะขาดคุณสมบัติในพันธุ์พืช
เพราะว่า ข้าวดังกล่าวอาจจะมีแพร่กระจายเนื่องจากการย้ายถิ่น และการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน

5) การสัมภาษณ์ผู้ประสานงานกลุ่มรักษ์กาญจนบุรี

ได้สัมภาษณ์นายอิศราวุธ ทองคำ ผู้ประสานงานกลุ่มอนุรักษ์กาญจนบุรี ตั้งอยู่ที่ บ้านสวนจันทร์รีสอร์ท
ซอยท่ามะขาม 20 ต.ท่ามะขาม อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ให้ข้อมูลว่ากลุ่มนี้ได้ก่อตั้งมามากกว่า 10 ปี โดยมี
วัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแถบจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีกิจกรรมสนับสนุนการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติด้านต่างๆ โดยมีสมาชิกจำนวนหนึ่ง ซึ่งกิจกรรมหนึ่งที่ทางกลุ่มดำเนินการคือ เมื่อประมาณ
ปี 2540 ได้รวบรวมเมล็ดพันธุ์ ออบเชย มาปลูกไว้ที่บ้านสวนจันทร์รีสอร์ท ประมาณ 100 ต้น ซึ่งปัจจุบันมี
อายุ ประมาณ 5 ปี จากข้อมูลการตรวจสอบเบื้องต้นและการสัมภาษณ์ พบว่า ขณะนี้อยู่ระหว่างการตรวจสอบ
ว่าพันธุ์พืชออบเชยที่รวบรวมไว้นั้น มีปรากฏในที่อื่นหรือไม่

5. จัดประชุม/สัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิจัย เพื่อรับฟังความ
คิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ได้นำผลการสัมภาษณ์ มาสอบถามและรับฟังความคิดเห็นในกลุ่มย่อยซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการที่
เกี่ยวข้อง ประกอบกับใช้ข้อมูลจากเอกสารที่ศึกษา ซึ่งได้ข้อเสนอจากการศึกษาข้อมูลและรับฟังความคิดเห็น
สามารถสรุปได้ 2 ประเด็น ได้แก่

1) ข้อเสนอแนะไม่ต้องแก้กฎหมาย

ประเด็นปัญหา จากการศึกษาขณะนี้ยังไม่พบพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ตามนิยาม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 สาเหตุเพราะว่าชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินวิถีชีวิตตามปกติ โดยไม่ทราบว่าผลจากการปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง ตามประเพณี การพัฒนาพันธุ์ที่คัดเลือกตามธรรมชาติ จนมีพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ นั้นเป็นนวัตกรรม และไม่ทราบความเชื่อมโยงและวิธีการบริหารจัดการอย่างไร กล่าวคือ ชุมชนไม่เข้าใจเรื่องกฎหมายอย่างถ่องแท้ การเข้าถึงข้อมูลของชุมชนยังจำกัดเพราะว่าที่ตั้งของชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในที่การเดินทางไม่สะดวก จึงไม่มีวิธีการหรือกระบวนการใด ที่จะบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

- ไม่แก้กฎหมาย
- บริหารจัดการเพื่อให้ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความรู้ ความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย และสิทธิที่พึงได้

ข้อดี

- การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปตามเจตนารมณ์
- ชุมชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น บุคคลที่เกี่ยวข้อง เข้าใจกฎหมาย ส่งผลให้การตัดสินใจหรือการบริหารจัดการใดๆ ของผู้มีส่วนได้เสียอยู่บนพื้นฐานของความต้องการที่แท้จริง

ข้อเสีย

- อาจจะต้องใช้เวลาและงบประมาณมาก จึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ตามกฎหมาย

2) ข้อเสนอแนะให้ปรับแก้กฎหมาย

2.1) แนวทางที่ 1

ปัญหา มีข้อจำกัดเนื่องจาก คำนิยาม ของ “ พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เนื่องจากมีความเห็นว่าพันธุ์พืชของชุมชนนั้น มักจะขาดคุณสมบัติความเป็นพันธุ์พืช ที่มีความคงตัว และมีความสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

- แก้กฎหมายและกฎกระทรวงดังนี้

มาตรา ๓

เนื้อหาเดิม: "พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น" หมายความว่า พันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในชุมชนใดชุมชนหนึ่งในราชอาณาจักรและไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชใหม่ ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามพระราชบัญญัตินี้

เนื้อหาใหม่: "พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น" หมายความว่า พืชที่มีอยู่เฉพาะในชุมชนใดชุมชนหนึ่งในราชอาณาจักรและไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชใหม่ ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นพืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามพระราชบัญญัตินี้

เหตุผล: หากใช้คำว่าพันธุ์ จะเป็นการกำหนดกรอบที่แคบลงเพราะพืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น บางพืชยังไม่จัดว่าเป็นพันธุ์เพราะว่าขาดความคงตัว และความสม่ำเสมอ

2.2) แนวทางที่ 2

ประเด็นปัญหา จากการศึกษา พบว่า การกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ขอขึ้นทะเบียนชุมชนนั้น ต้องเป็นผู้ร่วมกันอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่ประสงค์จะจดทะเบียน ตามกฎกระทรวงฯ ซึ่งเมื่อ กำหนดโดยใช้พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการขึ้นทะเบียนชุมชน การบังคับใช้กฎหมายกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งยังไม่เข้าใจจึงยังไม่สามารถบริหารจัดการองค์ประกอบได้ กล่าวคือ ตามปกติวิถีชีวิตของชุมชน มีการแบ่งปันพันธุ์พืชซึ่งกันและกัน พันธุ์พืชจึงแพร่กระจายออก บนพื้นฐานของการไม่เข้าใจข้อกำหนด การที่ชุมชนนั้นจะมีคุณสมบัติครบคือมีพันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งนั้นจึงเป็นไปได้ยาก

ข้อเสนอแนะ

- แก้กฎหมายและกฎกระทรวงดังนี้

หลักการ

- ก) กำหนดคุณสมบัติของชุมชนที่ต้องการขึ้นทะเบียนชุมชนโดยไม่ต้องผูกติดกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น
- ข) กำหนดคุณสมบัติของชุมชนที่ยื่นขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ดังนี้ ชุมชนที่จะขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น นั้น ชุมชนต้องได้รับการขึ้นทะเบียนตามเงื่อนไข ตาม ก) และมีพันธุ์พืชที่มีคุณสมบัติตามมาตรา 43 คือ เป็นพันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งภายในราชอาณาจักร และเป็นพันธุ์พืชที่ไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชใหม่ ซึ่งมีความประสงค์ที่ยื่นขอจดทะเบียน ซึ่งเงื่อนไขเป็นไป ตามมาตรา 45

เป็นการกำหนดคุณสมบัติของชุมชนที่ต้องการขึ้นทะเบียนชุมชนโดยไม่ต้องผูกติดกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น กล่าวคือ จะทำให้ชุมชนสามารถขึ้นทะเบียนได้ โดยมีองค์ประกอบของชุมชนครบ คือ บุคคลบรรลุนิติภาวะ ตั้งถิ่นฐาน สืบทอดระบบวัฒนธรรม ได้ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืช ซึ่งหากชุมชนนั้น ได้มีกิจกรรมดังกล่าวกับพันธุ์พืช ที่มีคุณสมบัติตามมาตรา 43 ก็สามารถยื่นขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นตามมาตรา 45 ได้ หากชุมชนใดยังไม่มีพันธุ์พืชที่มีคุณสมบัติ ดังกล่าว ก็ไม่มีคุณสมบัติในการยื่นขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นได้ แต่ชุมชนนั้นสามารถยื่นขอขึ้นทะเบียนชุมชนได้ และได้รับสิทธิตามกฎหมายทุกประการ ซึ่งรายละเอียดของการแก้ไขเนื้อหาของกฎหมายและกฎกระทรวงสามารถสรุปได้ดังนี้

มาตรา 44

เนื้อหาเดิม: บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืชที่เข้าลักษณะที่กำหนดไว้ตามมาตรา 43 อาจขอขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยตั้งตัวแทนยื่นคำขอเป็นหนังสือ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่

เนื้อหาใหม่: บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืช อาจขอขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยตั้งตัวแทนยื่นคำขอเป็นหนังสือ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่

ประเด็น เป็นการตัดเนื้อหาออกเพื่อไม่ต้องเชื่อมโยงชุมชนกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ทำให้คุณสมบัติของชุมชนที่สามารถขึ้นทะเบียนได้โดยไม่ต้องผูกไว้กับพันธุ์พืช แต่มีคุณสมบัติเป็นบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืช ครบถ้วน

กฎกระทรวง

เนื้อหาเดิม: ..... แล้วที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืชที่เข้าลักษณะที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๔๓ อาจขอขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยตั้งตัวแทนยื่นคำขอเป็นหนังสือ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่

คำขออย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) พันธุ์พืชที่ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนา และวิธีดำเนินการในการอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชนั้น
- (2) รายชื่อของผู้เป็นสมาชิกชุมชน
- (3) สภาพพื้นที่พร้อมทั้งแผนที่สังเขปแสดงเขตพื้นที่ชุมชนและเขตติดต่อ
- (4) เป็นผู้ร่วมกันอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่ประสงค์จะจดทะเบียน

เนื้อหาใหม่: ..... แล้วที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืช อาจขอขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยตั้งตัวแทนยื่นคำขอเป็นหนังสือ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่

..... แผนที่สังเขปแสดงเขตพื้นที่ชุมชนและเขตติดต่อ

- (4) เป็นผู้ร่วมกันอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืช

ประเด็น เป็นการตัดเนื้อหา “เข้าลักษณะที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๔๓” และ “พื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่ประสงค์จะจดทะเบียน” ใน (4) ออก เป็นการกำหนดคุณสมบัติของชุมชนโดยไม่ผูกไว้กับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นแก้ไขให้สอดคล้อง ตามมาตรา 44

ตามมาตรา 45

เนื้อหาเดิม: พันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในท้องที่ใดและชุมชนเป็นผู้อนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชดังกล่าวแต่ผู้เดียว ให้ชุมชนนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชุมชนนั้นตั้งอยู่ในเขตปกครองให้ดำเนินการยื่นคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นแทนชุมชนดังกล่าวได้

เนื้อหาใหม่: พันธุ์พืชที่เข้าลักษณะที่กำหนดไว้ ตามมาตรา 43 และชุมชนเป็นผู้อนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชดังกล่าวแต่ผู้เดียว ให้ชุมชนนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชุมชนนั้นตั้งอยู่ในเขตปกครองให้ดำเนินการยื่นคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นแทนชุมชนดังกล่าวได้

ประเด็น เป็นการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะยื่นคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นได้ขึ้นมาใหม่ ต้องมี 2 องค์ประกอบ คือ

- 1) ชุมชนเป็นผู้อนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืช (ตามมาตรา 44 ใหม่)
- 2) คุณสมบัติพันธุ์พืช มีคุณสมบัติ ตามมาตรา 43 และชุมชนเป็นผู้อนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชดังกล่าวแต่ผู้เดียว

ข้อดี

- เป็นการกำหนดคุณสมบัติของชุมชนขึ้นมาใหม่ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยไม่ต้องผูกไว้กับคุณสมบัติของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ทำให้การขึ้นทะเบียนชุมชนสามารถทำได้ง่ายขึ้น และยังคงสิทธิตามกฎหมายเดิม
- ไม่ต้องตีความหรือมีการบัญญัติกฎหมายลำดับรองเพิ่มเติมเพราะการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายแม่บท
- ได้ผลสัมฤทธิ์ประเด็นการขึ้นทะเบียนชุมชนตามกฎหมายในระยะเวลาสั้น

6. สรุปผลการทดลอง

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเป็นประเด็นและรายงานผลการศึกษาดังนี้

1) จากการศึกษา เกี่ยวกับพันธุ์พืช พบว่า ยังไม่มีพันธุ์พืช ที่มีคุณสมบัติของพันธุ์พืช ตามนิยามของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ตามมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 โดยมีข้อสังเกตดังนี้

กรณีที่ 1 พันธุ์พืชที่ศึกษา มีคุณสมบัติเป็นพันธุ์พืช แต่ก็ขาดคุณสมบัติ ในประเด็น มีอยู่ในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งภายในราชอาณาจักร

กรณีที่ 2 พันธุ์พืชที่ศึกษา พบว่า อาจจะมีคุณสมบัติเป็นพันธุ์พืชที่มีอยู่ในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งภายในราชอาณาจักร (จากการสำรวจเบื้องต้นซึ่งต้องตรวจสอบให้ชัดเจนต่อไป) แต่ขาดคุณสมบัติ มาตรา 44 ในกรณีบุคคลที่ครอบครองพันธุ์พืชดังกล่าว มีเพียง 1 คนที่อยู่ภายในชุมชนนั้นๆ และขาดจุดเชื่อมโยงการมีกิจกรรมร่วมกันอนุรักษ์กับชุมชน

กรณีที่ 3 พบว่าบางชุมชนอาจจะมีพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่กำลังพัฒนาให้เป็นพันธุ์พืช ซึ่งจะไม่มีปรากฏในพื้นที่อื่นๆ แต่การพัฒนาของชุมชนนั้นไม่มีเจตนาที่จะเก็บไว้เป็นส่วนของตัวเองจึงให้ส่วนขยายพันธุ์ไปยังชุมชนอื่น จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่พบพันธุ์พืชขึ้นได้ทั่วไป

2) จากการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พบว่า ได้เสนอข้อแนะนำไว้ 2 ประเด็น 1) ไม่มีการแก้กฎหมาย เน้นให้ความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมาย 2) แก้กฎหมาย แบ่งเป็น 2 แนวทาง แนวทางที่หนึ่ง แก้คำจำกัดความ พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เป็น พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น แนวทางที่สอง แก้ไขให้สามารถขึ้นทะเบียนชุมชนได้ง่ายขึ้นโดยแก้ไขคุณสมบัติของชุมชนที่ยื่นขอขึ้นทะเบียนไม่ต้องผูกติดกับคุณสมบัติของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น แต่ยังคงความเป็นชุมชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอยู่

9. สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

1. ได้ข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อตกลงทางการค้าเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs Agreement) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กฎกระทรวง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนชุมชน และหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น หนังสือและเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ได้ (ร่าง) แบบสอบถามการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุ์กรรมพืช โดยการระดมความคิดเห็น ทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่าง ประเมินผล ปรับปรุง แก้ไข ตามภาคผนวกที่ 1
3. ได้ข้อมูลจากการใช้แบบสอบถาม สอบถามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ตัวอย่างชุมชนจำนวน 5 ชุมชน แล้วนำข้อมูลมาศึกษา วิเคราะห์ เพื่อประเมินข้อมูลผลกระทบที่กฎหมายด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นมีต่อการอนุรักษ์ คุ้มครอง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุ์กรรมพืช
4. ได้ข้อเสนอแนะการแก้ไขผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ซึ่งได้จากนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิจัย ประกอบการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จนกระทั่งได้ข้อเสนอแนะผลกระทบของการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ดังนี้ จากการศึกษาพบว่า ปัญหาการขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเป็นไปได้ยาก เพราะสาเหตุที่หนึ่งมาจากชุมชนยังไม่เข้าใจกฎหมาย เนื่องจากสถานที่ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่เข้าถึงข้อมูลได้จำกัด ชุมชนจึงไม่มีขบวนการการบริหารจัดการนวัตกรรมของตนให้สอดคล้องกับข้อกำหนด สาเหตุที่ 2 ข้อจำกัดของกฎหมาย ซึ่งมีสองแนวคิด ตามแนวคิดที่หนึ่งความหมายของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เป็นการกำหนดสมาชิกที่แคบยากแก่การพบพันธุ์พืชดังกล่าว ข้อจำกัดของกฎหมายตามแนวคิดที่สอง การขึ้นทะเบียนชุมชนยากเพราะว่า กฎหมายกำหนดคุณสมบัติของชุมชนโดยมีพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นเป็นองค์ประกอบ จึงไม่สามารถขึ้นทะเบียนชุมชนในขณะนี้ และจากการทดลอง ได้ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาของผลกระทบดังกล่าว สามารถสรุปได้เป็นสองแนวทาง แนวทางที่หนึ่งไม่ต้องแก้กฎหมาย เน้นการใช้เวลา การให้ความรู้ และความเข้าใจแก่ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง แนวทางที่สองกำหนดให้แก้กฎหมายประกอบด้วย 2 แนวทาง 1) แก้ไขคำนิยามของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เป็น “พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น” 2) แก้ไขให้สามารถขึ้นทะเบียนชุมชนได้ง่ายขึ้นโดยแก้ไขคุณสมบัติของชุมชนที่ยื่นขอขึ้นทะเบียนไม่ต้องผูกติดกับคุณสมบัติของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น แต่ยังคงความเป็นชุมชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอยู่

10. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาผลกระทบของกฎหมายต่อแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นได้ ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาจากผลกระทบดังกล่าว สองแนวทาง แนวทางที่หนึ่งไม่ต้องแก้กฎหมาย เน้นการใช้เวลา การให้ความรู้ และความเข้าใจแก่ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง แนวทางที่สอง กำหนดแนวทางแก้กฎหมายไว้ 2 แนวทาง คือ แนวทาง 1) แก้ไขคำนิยามของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เป็น

“พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น” 2) แก้ไขให้การขึ้นทะเบียนชุมชนได้ง่ายขึ้น โดยแก้ไขคุณสมบัติของชุมชนที่ยื่นขอขึ้นทะเบียนไม่ต้องผูกติดกับพืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น แต่คงคุณสมบัติความเป็นชุมชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอยู่ หากชุมชนดังกล่าว มีกิจกรรมร่วมกันอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชที่ไม่ปรากฏในท้องถิ่น ก็สามารถดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นได้ ในภายหลัง

จากผลการทดลองที่ได้ สามารถนำไปขยายผล ดังนี้

1. เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานการบังคับใช้กฎหมายด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542
2. เพื่อใช้เป็นแนวทางการประกอบการพิจารณาการพัฒนากฎหมาย ด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 ต่อไป

11. คำขอขอบคุณ

ขอขอบคุณ นายสมชัย อาศัยบุญ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์หอมหรั่งไชยา นายอิศราวุฒ ทองคำ และสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์กาญจนบุรี ผู้ประสานงานและสมาชิกชุมชนมลาปรี ผู้ประสานงานและสมาชิกชุมชนบ้านภูฟ้า ผู้ประสานงานและสมาชิกชุมชนบ้านห้วยทรายขาว เกษตรอำเภอลำปางพระเกียรติ เกษตรอำเภอบ่อเกลือ เกษตรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดน่าน นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งสำนักคุ้มครองพันธุ์พืชและกรมวิชาการเกษตร

12. เอกสารอ้างอิง

- จักรกฤษณ์ ควรพจน์. 2544. สิทธิบัตรแนวความคิดและบทวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักนิติธรรม. กรุงเทพฯ. 584. หน้า.
- ชนวน รัตน์วราหะ. 2540. นิเวศน์ธรรมชาติกับเกษตรกรรม: ความหลากหลายทางชีวภาพและสมดุลย์. ความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพในระบบเกษตร. กรมวิชาการเกษตร. 440 หน้า.
- นรินาม. 2542. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542. ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. กรุงเทพฯ. 30 หน้า.
- นรินาม. 2555. การรวบรวมข้อมูลชุมชนที่มีการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมืองในชุมชน. 13-19. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีบัญชี 2555. กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช. กรมวิชาการเกษตร.
- วิเชียร อันประเสริฐ. 2547. “กะเหรี่ยง” กับการจัดการทรัพยากรและความเจ็บป่วย. นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ทรัพยากรชีวภาพและสิทธิชุมชน. เชียงใหม่. บริษัท วิทอินดีไซน์ จำกัด. 2547. 394 หน้า.
- เสถียร ฉันทะ. 2547. เรื้อ ตู เร็ง: การจัดการทรัพยากรของชาว “ขมุ” บ้านห้วยจ้อ. นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ทรัพยากรชีวภาพและสิทธิชุมชน. เชียงใหม่. บริษัท วิทอินดีไซน์ จำกัด. 2547. 394 หน้า.
- Anon. 1992. Convention on Biological Diversity. United Nations.

